

ગુજરાતી

(દ્વિતીય ભાષા)

ધોરણ 10

પ્રતિજ્ઞાપત્ર

ભારત મારો દેશ છે.
બધાં ભારતીયો મારાં ભાઈબહેન છે.
હું મારા દેશને ચાહું છું અને તેના સમૃદ્ધ અને
વૈવિધ્યપૂર્ણ વારસાનો મને ગર્વ છે.
હું સદાય તેને લાયક બનવા પ્રયત્ન કરીશ.
હું મારાં માતાપિતા, શિક્ષકો અને વડીલો પ્રત્યે આદર રાખીશ
અને દરેક જણ સાથે સભ્યતાથી વર્તીશ.
હું મારા દેશ અને દેશબાંધવોને મારી નિષ્ઠા અર્પું છું.
તેમનાં કલ્યાણ અને સમૃદ્ધિમાં જ મારું સુખ રહ્યું છે.

રાજ્ય સરકારની વિનામૂલ્યે યોજના હેઠળનું પુસ્તક

ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ
'વિદ્યાયન', સેક્ટર 10-એ, ગાંધીનગર-382010

© ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ગાંધીનગર

આ પાઠ્યપુસ્તકના સર્વ હક ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળને હસ્તક છે.
આ પાઠ્યપુસ્તકનો કોઈ પણ ભાગ કોઈ પણ રૂપમાં ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળના નિયામકશ્રીની લિખિત પરવાનગી વગર પ્રકાશિત કરી શકાશે નહિ.

વિષય-સલાહકાર	પ્રસ્તાવના
શ્રી મનસુખ સલ્લા	
લેખક	
ડૉ. રમેશ પંડ્યા (કન્વીનર)	રાષ્ટ્રીય અભ્યાસક્રમોના અનુસંધાનમાં, ગુજરાત રાજ્ય માધ્યમિક અને ઉચ્ચતર માધ્યમિક શિક્ષણ બોર્ડે નવા અભ્યાસક્રમો તૈયાર કર્યો છે. આ અભ્યાસક્રમો ગુજરાત સરકાર દ્વારા મંજૂર કરવામાં આવ્યા છે.
ડૉ. પિંકીબહેન પંડ્યા	
ડૉ. અજયસિંહ ચૌહાણ	
શ્રીમતી હેતલબહેન નાયક	
ડૉ. સંતોષ દેવકર	ગુજરાત સરકાર દ્વારા મંજૂર થયેલા ધોરણ 10, ગુજરાતી (દ્વિતીય ભાષા) વિષયના નવા અભ્યાસક્રમ અનુસાર તૈયાર કરવામાં આવેલ આ પાઠ્યપુસ્તક વિદ્યાર્થીઓ સમક્ષ મૂકતાં ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ આનંદ અનુભવે છે.
ડૉ. રામદેવસિંહ ગોહિલ	
ડૉ. અંજનાબહેન મોદી	
શ્રીમતી ભારતીબહેન જાની	
સમીક્ષા	
શ્રી ધરમસિંહ પરમાર	આ પાઠ્યપુસ્તક લેખન તથા સમીક્ષા નિષ્ણાત શિક્ષકો અને પ્રાધ્યાપકો પાસે કરાવવામાં આવ્યાં છે. સમીક્ષકોનાં સૂચનો અનુસાર હસ્તપ્રતમાં યોગ્ય સુધારાવધારા કર્યા પછી આ પાઠ્યપુસ્તક પ્રસિદ્ધ કરવામાં આવ્યું છે. શિક્ષકે ભણાવતી વખતે કયાં મૂલ્યો, ભાવ પ્રગટ કરવા તેની પણ માહિતી ‘શિક્ષકની ભૂમિકા’ સ્વરૂપે દરેક કૃતિના અંતે મૂકવામાં આવી છે. જે શિક્ષકોને ઉપયોગી બનશે.
શ્રી મંગળદાસ મકવાણા	
શ્રી શાંતિલાલ બી. કાનાણી	
શ્રી પી. એસ. મગરવાડિયા	
શ્રી આર. આર. વાળંદ	
શ્રી હીનાબહેન સી. શુક્લ	
શ્રી જશુબહેન એમ. પરમાર	
શ્રી વસ્તાભાઈ એમ. રબારી	
શ્રી જી. બી. મકવાણા	
સંયોજક	
ડૉ. કિષ્ના દવે	પ્રસ્તુત પાઠ્યપુસ્તકને રસપ્રદ, ઉપયોગી અને ક્ષતિરહિત બનાવવા માટે મંડળે પૂરતી કાળજી લીધી છે. તેમ છતાં શિક્ષણમાં રસ ધરાવનાર વ્યક્તિઓ પાસેથી પાઠ્યપુસ્તકની ગુણવત્તા વધારે તેવાં સૂચનો આવકાર્ય છે.
(વિષય-સંયોજક : અંગ્રેજી)	
નિર્માણ આયોજન	
શ્રી હરેન શાહ	
(નાયબ નિયામક : શૈક્ષણિક)	
મુદ્રણ આયોજન	
શ્રી હરેશ એસ. લીઆયીયા	પી. ભારતી (IAS)
(નાયબ નિયામક : ઉત્પાદન)	નિયામક
	કાર્યવાહક પ્રમુખ
	તા.04-11-2019
	ગાંધીનગર

પ્રથમ આવૃત્તિ : 2017, પુન: મુદ્રણ : 2018, 2019, 2020

પ્રકાશક : ગુજરાત રાજ્ય શાળા પાઠ્યપુસ્તક મંડળ, ‘વિદ્યાન’, સેક્ટર 10-એ, ગાંધીનગર વતી પી. ભારતી, નિયામક
મુદ્રક :

મૂળભૂત ફરજો

ભારતના દરેક નાગરિકની ફરજ નીચે મુજબ રહેશે :*

- (ક) સંવિધાનને વફાદાર રહેવાની અને તેના આદર્શો અને સંસ્થાઓનો, રાષ્ટ્રધ્વજનો અને રાષ્ટ્રગીતનો આદર કરવાની;
- (ખ) આઝાદી માટેની આપણી રાષ્ટ્રીય લડતને પ્રેરણા આપનારા ઉમદા આદર્શોને હૃદયમાં પ્રતિષ્ઠિત કરવાની અને અનુસરવાની;
- (ગ) ભારતનાં સાર્વભૌમત્વ, એકતા અને અખંડિતતાનું સમર્થન કરવાની અને તેમનું રક્ષણ કરવાની;
- (ઘ) દેશનું રક્ષણ કરવાની અને રાષ્ટ્રીય સેવા બજાવવાની હાકલ થતાં, તેમ કરવાની;
- (ચ) ધાર્મિક, ભાષાકીય, પ્રાદેશિક અથવા સાંપ્રદાયિક ભેદોથી પર રહીને, ભારતના તમામ લોકોમાં સુમેળ અને સમાન બંધુત્વની ભાવનાની વૃદ્ધિ કરવાની, સ્ત્રીઓના ગૌરવને અપમાનિત કરે, તેવા વ્યવહારો ત્યજી દેવાની;
- (છ) આપણી સમન્વિત સંસ્કૃતિના સમૃદ્ધ વારસાનું મૂલ્ય સમજી તે જાળવી રાખવાની;
- (જ) જંગલો, તળાવો, નદીઓ અને વન્ય પશુપક્ષીઓ સહિત કુદરતી પર્યાવરણનું જતન કરવાની અને તેની સુધારણા કરવાની અને જીવો પ્રત્યે અનુકંપા રાખવાની;
- (ઝ) વૈજ્ઞાનિક માનસ, માનવતાવાદ અને જિજ્ઞાસા તથા સુધારણાની ભાવના કેળવવાની;
- (ટ) જાહેર મિલકતનું રક્ષણ કરવાની અને હિંસાનો ત્યાગ કરવાની;
- (ઠ) રાષ્ટ્ર પુરુષાર્થ અને સિદ્ધિનાં વધુ ને વધુ ઉન્નત સોપાનો ભણી સતત પ્રગતિ કરતું રહે એ માટે, વૈયક્તિક અને સામૂહિક પ્રવૃત્તિનાં તમામ ક્ષેત્રે શ્રેષ્ઠતા હાંસલ કરવાનો પ્રયત્ન કરવાની;
- (ડ) માતા-પિતાએ અથવા વાલીએ 6 વર્ષથી 14 વર્ષ સુધીની વયના પોતાના બાળક અથવા પાલ્યને શિક્ષણની તકો પૂરી પાડવાની.

અનુક્રમણિકા

1.	મોરલી	(પદ)	મીરાંબાઈ	3
2.	શરણાઈના સૂર	(ટૂંકીવાર્તા)	યુનીલાલ મડિયા	4
3.	પ્રયાણ	(નવલકથાખંડ)	રમણભાઈ નીલકંઠ	12
	● વ્યાકરણ : એકમ 1 સમાનાર્થી, વિરુદ્ધાર્થી, જોડણી			15
4.	જીવન અંજલિ થાજો	(પ્રાર્થના)	કરસનદાસ માણેક	20
5.	શ્વેતકાંતિના પ્રણેતાઓ	(રેખાચિત્ર)	સંકલિત	23
6.	સામગ્રી તો સમાજની છે ને ?	(પ્રસંગકથા)	વિકાસ શર્મા	29
	● વ્યાકરણ : એકમ 2 સંધિ, સમાસ			32
7.	જીવમાં જીવ આવ્યો	(સોનેટ)	હરિકૃષ્ણ પાઠક	39
8.	સૂરજ તો બધે જ સરખો	(હાસ્યનિબંધ)	વિનોદ ભટ્ટ	42
9.	હાથ મેળવીએ	(ઊર્મિકાવ્ય)	નિરંજન ભગત	46
	● વ્યાકરણ : એકમ 3 રૂઢિપ્રયોગ, કહેવત			49
10.	નથી	(ટૂંકીવાર્તા)	મોહમ્મદ માંકડ	51
11.	દીવાનખાનામાં	(અછાંદસ)	પન્ના નાયક	58
12.	ઝબક જ્યોત	(એકાંકી)	કૃષ્ણલાલ શ્રીધરાણી	61
	● વ્યાકરણ : એકમ 4 વાક્યના પ્રકાર, વિશેષણ			70
13.	ક્યાં રે વાગી	(લોકગીત)	-	80
14.	જેઠીબાઈ	(લોકકથા)	દુલેરાય કારાણી	83
15.	તે બેસે અહીં	(ગઝલ)	સ્નેહી પરમાર	88
	● વ્યાકરણ : એકમ 5 વિરામચિહ્નો, વાર્તાલેખન			91
16.	પ્રાણનો મિત્ર	(અનુવાદિત વાર્તા)	રવીન્દ્રનાથ ટાગોર	95
17.	ટિક્કિન	(લઘુકથા)	પ્રેમજી પટેલ	99
18.	લઘુકાવ્યો	(દુહા-મુક્તક-હાઈકુ)	શેખાદમ આબુવાલા, હર્ષદ ત્રિવેદી, ફિલિપ કલાર્ક, ધીરુ પરીખ	102
	● વ્યાકરણ : એકમ 6 અહેવાલલેખન, સંક્ષેપીકરણ, અર્થવિસ્તાર, નિબંધલેખન			107
	પૂરક વાચન			
1.	ભારતીય સંસ્કૃતિના જ્યોતિર્ધર	(રેખાચિત્ર)	કુમારપાળ દેસાઈ	112
2.	અનોખું મૈત્રીપર્વ	(પ્રાણીકથા)	હિમાંશી શેલત	114
3.	સત્યવ્રત	(વાર્તા)	ઉમાશંકર જોશી	117
4.	બહેન સૌની લાડકી	(પ્રસંગકથા)	સાંઈરામ દવે	121
5.	દીવરો	(ઊર્મિકાવ્ય)	દલપત પઢિયાર	124